YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 5-son

VOLUME 6 / ISSUE 5 / 2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.65

ISSN: 2181-1938

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik, M. Sharifova, X. Yuldasheva, F. Usmonova, K. Abduvaliyeva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Vebsayt: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 21-oktabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 11,6.
Adadi: 100. Buyurtma: № 110.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basi mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovatiy – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Origin Uzbekistan ijrochi direktori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqni sohalararo o'rganish fakulteti Tadqiqot markazi rahbari, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti Tadqiqot markazi yetakchi ilmiy xodimi, yuridik fanlar doktori, dotsent

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoiy odil sudlov fakulteti dekani, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, professor v.b.

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basi professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasi dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasi dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basi katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:
Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
М. Шарифова, Х. Юлдашева,
Ф. Усмонова, К. Абдувалиева

Корректор:
М. Турсунов

Технический редактор:
У. Сапаев

Дизайнер:
Д. Ражапов

Адрес редакции:
100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство
от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
21.10.2026.
Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 11,6. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 110.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – исполнительный директор Origin Uzbekistan, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – руководитель Исследовательского центра факультета междисциплинарного изучения права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – ведущий научный сотрудник Исследовательского центра факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Р. Алтиев – декан факультета уголовного правосудия Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, и. о. профессора

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission at the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, M. Sharifova, Kh. Yuldasheva, F. Usmonova, K. Abduvalieva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 21.10.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 11,6.
Units: 100. Order: № 110.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Executive Director of Origin Uzbekistan, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Head of the Research Center of the Faculty of Interdisciplinary Studies of Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Leading Research Fellow of the Research Center of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

R. Altiev – Dean of the Faculty of Criminal Justice of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Acting Professor

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 **RAXMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Insonning asosiy huquq va erkinliklarini ta'minlashda davlatning konstitutsiyaviy-huquqiy majburiyatlari: mazmuni, turlari va amalga oshirish mezonlari
22 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL O'G'LI**
Advokatlik faoliyatini raqamlashtirish va advokatlik sirini saqlash kafolatlari
30 **ALLAMBAYEV JAVLONBEK RUSTAMOVICH**
Bojxona organlarida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish tizimini takomillashtirish
38 **ASLONOVA NAFISA OLIMOVNA**
Tadbirkorlik subyektlarining halolligi prezumpsiyasi iqtisodiy huquqlarni sudda himoya qilishning protsessual kafolati sifatida

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

52 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PO'LATJON O'G'LI**
Sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi bojxona qonunchiligini takomillashtirish istiqbollari
63 **KARIMOVA MADINA MIRZADJANOVNA, KAYUMOVA ASALYA SULTONMURODOVNA**
Venchur investitsiyalar hamda to'g'ridan to'g'ri investitsiyalar (private equity): huquqiy tartibot va shartnomaviy konstruksiyalardagi farqlar
74 **ABDUSAMATOV NURULLO QOBILJON O'G'LI**
Raqamli mulk fuqarolik huquqi obyekti sifatida

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

82 **SOBITOVA UMIDAXON MUROD QIZI**
Sog'liqni saqlash sohasida korrupsiyaning oldini olishda prokuratura organlarining o'rni

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

92 **UTAYEV XUSNIDDIN XURRAMOVICH**
Raqamli muhitda mulkiy tajovuzlarni farqlashning jinoyat huquqiga oid mezonlari
101 **ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF O'G'LI**
Sun'iy intellekt ishtirokida sodir etiladigan ayrim qilmishlarning obyektiv belgilari namoyon bo'lishi
110 **NEMATILLOYEV BAXROM VAXOBOVICH**
O'zbekiston jinoyat qonunchiligida "kiberjinoyat" tushunchasini takomillashtirishning nazariy-huquqiy asoslari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

116 **XALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
Sud ekspertizasi institutining huquq tizimidagi o‘rni va sohaviy qonunchilikdagi kolliziyalarni bartaraf etish masalalari
123 **NOSIROV AMIRXON BAHODIR O‘G‘LI**
Axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etilgan firibgarlik jinoyatida isbotlash predmetining kriminalistik jihatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

130 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**
Xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini ta’minlashning mintaqaviy mexanizmlari va tartib-taomillari
143 **MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish: xalqaro-huquqiy hamkorlikni rivojlantirish tendensiyalari
154 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**
“Markaziy Osiyo – Xitoy” formati xalqaro-huquqiy tartibga solinishi: evolyutsiyasi, shartnomaviy-huquqiy bazasi va hamkorlikning institutsional mexanizmlari
166 **SAYFULLAYEVA MAHBUBA AZIM QIZI**
Xalqaro moliya markazlarida ingliz huquqini joriy etish va qo‘llash modellari: qiyosiy-huquqiy tahlil
174 **XUDAYBERGANOVA NIGINA TO‘LQIN QIZI**
Maxsus missiyalar institutining tarixiy rivojlanishi

HUQUQNI SOHALARARO TADQIQ ETISH

185 **XADJAYEVA SAODAT ANVAROVNA**
Yangi avlod ilmiy kadrlarini tayyorlashda zamonaviy huquqiy va institutsional mexanizmlar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 **РАХМАНОВ АКМАЛ ЭРГАШЕВИЧ**
Конституционно-правовые обязанности государства по обеспечению основных прав и свобод человека: содержание, виды и критерии реализации

22 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВАНКУЛ УГЛИ**
Цифровизация адвокатской деятельности и гарантии сохранения адвокатской тайны

30 **АЛЛАМБАЕВ ЖАВЛОНБЕК РУСТАМОВИЧ**
Совершенствование системы производства по делам об административных правонарушениях в таможенных органах

38 **АСЛОНОВА НАФИСА ОЛИМОВНА**
Презумпция добросовестности субъектов предпринимательства как процессуальная гарантия судебной защиты экономических прав

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

52 **ТУРДИАЛИЕВ МУХАММАД АЛИ ПУЛАТЖОН УГЛИ**
Перспективы совершенствования таможенного законодательства Республики Узбекистан в связи с внедрением технологий искусственного интеллекта

63 **КАРИМОВА МАДИНА МИРЗАДЖАНОВНА, КАЮМОВА АСАЛЯ СУЛТОНМУРОДОВНА**
Венчурные и прямые инвестиции (private equity): сравнительный анализ правового регулирования и договорных конструкций

74 **АБДУСАМАТОВ НУРУЛЛО КОБИЛЖОН УГЛИ**
Цифровое имущество как объект гражданских прав

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

82 **СОБИТОВА УМИДАХОН МУРОД КИЗИ**
Роль прокуратуры в предупреждении коррупции в сфере здравоохранения

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

92 **УТАЕВ ХУСНИДДИН ХУРРАМОВИЧ**
Уголовно-правовые критерии разграничения имущественных посягательств в цифровой среде

101 **АББОСОВ МИРСУЛТОН МИРШАРОФ УГЛИ**
Проявление объективных признаков отдельных деяний, совершаемых с участием искусственного интеллекта

110 **НЕМАТИЛЛОЕВ БАХРОМ ВАХОБОВИЧ**
Теоретико-правовые основы совершенствования понятия «киберпреступление» в уголовном законодательстве Узбекистана

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

116 **ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРОДОВИЧ**
Место института судебной экспертизы в системе права и вопросы устранения коллизий в отраслевом законодательстве
123 **НОСИРОВ АМИРХОН БАХОДИР УГЛИ**
Криминалистические аспекты предмета доказывания по делам о мошенничестве, совершённом с использованием информационных технологий

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

130 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**
Региональные механизмы и процедуры обеспечения права на обращение в международные органы
143 **МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ**
Борьба с незаконным оборотом наркотических средств: тенденции развития международно-правового сотрудничества
154 **УМАРОВ РУСТАМ ЗУЛЬФУКАРОВИЧ**
Международно-правовое регулирование формата «Центральная Азия – Китай»: эволюция, договорно-правовая база и институциональные механизмы сотрудничества
166 **САЙФУЛЛАЕВА МАХБУБА АЗИМ КИЗИ**
Модели внедрения и применения английского права в международных финансовых центрах: сравнительно-правовой анализ
174 **ХУДАЙБЕРГАНОВА НИГИНА ТУЛКИН КИЗИ**
Историческое развитие института специальных миссий

МЕЖОТРАСЛЕВОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА

185 **ХАДЖАЕВА САОДАТ АНВАРОВНА**
Современные правовые и институциональные механизмы подготовки научных кадров нового поколения

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

11 **RAKHMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Constitutional-legal obligations of the state in ensuring fundamental human rights and freedoms: content, types, and criteria for implementation
22 **ABDURAYIMOV MUKHAMMAD SUVANKUL UGLI**
Digitalization of advocacy activities and guarantees for maintaining advocacy confidentiality
30 **ALLAMBAEV JAVLONBEK RUSTAMOVICH**
Improving the system of administrative offense proceedings in customs authorities
38 **ASLONOVA NAFISA OLIMOVNA**
The presumption of good faith of business entities as a procedural guarantee for the judicial protection of economic rights

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

52 **TURDIALIEV MUHAMMAD ALI PULATJON UGLI**
Prospects for improving the customs legislation of the Republic of Uzbekistan in connection with the introduction of artificial intelligence technologies
63 **KARIMOVA MADINA MIRZADJANOVNA, KAYUMOVA ASALYA SULTONMURODOVNA**
Venture capital investments vs private equity: differences in legal regulation and contractual structures
74 **ABDUSAMATOV NURULLO KOBILJON UGLI**
Digital property as an object of civil rights

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

82 **SOBITOVA UMIDAKHON MUROD KIZI**
The role of the prosecutor's office in preventing corruption in the healthcare sector

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

92 **UTAEV KHUSNIDDIN KHURRAMOVICH**
Criminal law criteria for differentiating property offences in the digital environment
101 **ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF UGLI**
Manifestation of the objective elements of certain acts committed with the participation of artificial intelligence
110 **NEMATILLOEV BAKHROM VAXOBOVICH**
Theoretical and legal foundations for refining the concept of "cybercrime" in the criminal legislation of Uzbekistan

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

116 **KHALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
The place of the institute of forensic examination in the legal system and issues of eliminating collisions in sectoral legislation
123 **NOSIROV AMIRKHON BAHODIR UGLI**
Forensic aspects of the subject of proof in fraud crimes committed using information technologies

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

130 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**
Regional mechanisms and procedures for ensuring the right to apply to international bodies
143 **MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
Combating illicit drug trafficking: trends in the development of international legal cooperation
154 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**
International legal regulation of the “Central Asia–China” format: evolution, treaty framework, and institutional mechanisms of cooperation
166 **SAYFULLAEVA MAHBUBA AZIM KIZI**
Models for the introduction and application of english law in international financial centres: a comparative legal analysis
174 **KHUDAYBERGANOVA NIGINA TULQIN KIZI**
Historical development of the institution of special missions

INTERDISCIPLINARY STUDY OF LAW

185 **KHADJAEVA SAODAT ANVAROVNA**
Modern legal and institutional mechanisms for training a new generation of researchers

Kelib tushgan / Получено / Received: 16.09.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 05.10.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 21.10.2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.65015
UDC: 341.4:343.575(045)(575.1)

GIYOHVANDLIK VOSITALARINING NOQONUNIY MUOMALASIGA QARSHI KURASHISH: XALQARO-HUQUQIY HAMKORLIKNI RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI

Musayev Djamaliddin Kamalovich,
O‘zbekiston Respublikasi
Bojxona qo‘mitasining Bojxona instituti
Umumhuquqiy fanlar kafedrasi boshlig‘i,
yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6452-6448
e-mail: frank2271@mail.ru

Annotatsiya. *Maqolada giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi tushunchasi, mohiyati va o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Xalqaro hamkorlikning huquqiy asoslari, prinsiplari, institutsional mexanizmlari va amalga oshirish shakllari yoritilgan. 1961-, 1971- va 1988-yillarda qabul qilingan BMT konvensiyalarining mazkur sohadagi xalqaro huquqiy hamkorlikni shakllantirishdagi o‘rni tahlil qilinib, ular o‘zaro bog‘liq yagona global huquqiy mexanizm sifatida baholangan. Shuningdek, o‘zaro huquqiy yordam, ekstraditsiya, axborot almashinuvi, nazorat ostida yetkazib berish va jinoiy aktivlarni aniqlash hamda musodara qilish kabi hamkorlik mexanizmlari formal-yuridik, qiyosiy-huquqiy, tizimli, mantiqiy va tarixiy-huquqiy metodlar asosida tadqiq etilgan. Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasida raqamli texnologiyalar, darknet, kripto-aktivlar va elektron dalillardan foydalanishning kengayishi mavjud xalqaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirayotgani asoslangan. Xulosada muallif xalqaro huquqiy hamkorlikni kompleks funksional institut sifatida rivojlantirish borasidagi ilmiy-amaliy takliflarini ilgari surgan.*

Kalit so‘zlar: *giyohvandlik vositalari, noqonuniy muomala, narkotrafik, xalqaro huquqiy hamkorlik, transmilliy jinoyatchilik, BMT konvensiyalari, xalqaro huquqiy yordam, ekstraditsiya, elektron dalillar*

БОРЬБА С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Мусаев Джамалиддин Камалович,
доктор философии по юридическим наукам, доцент,
начальник кафедры общеправовых дисциплин
Таможенного института Таможенного комитета
Республики Узбекистан

Аннотация. *В статье проанализированы понятие, сущность и особенности международно-правового сотрудничества государств в сфере борьбы с незаконным оборотом наркотических*

средств. Раскрыты правовые основы, принципы, институциональные механизмы и формы осуществления международного сотрудничества. Рассмотрена роль конвенций ООН 1961, 1971 и 1988 годов в формировании международно-правового сотрудничества в данной сфере. Эти конвенции оценены как взаимосвязанные элементы единого глобального правового механизма. С использованием формально-юридического, сравнительно-правового, системного, логического и историко-правового методов исследованы такие механизмы сотрудничества, как взаимная правовая помощь, экстрадиция, обмен информацией, контролируемая поставка, выявление и конфискация активов преступного происхождения. Обосновано, что расширение использования цифровых технологий, даркнета и криптоактивов в незаконном обороте наркотических средств, а также возрастание значения электронных доказательств при расследовании таких преступлений обусловливают необходимость совершенствования существующих механизмов международного сотрудничества. В заключении представлены научно-практические предложения автора по развитию международно-правового сотрудничества как комплексного функционального института.

Ключевые слова: *наркотические средства, незаконный оборот, наркотрафик, международно-правовое сотрудничество, транснациональная преступность, конвенции ООН, международная правовая помощь, экстрадиция, электронные доказательства*

COMBATING ILLICIT DRUG TRAFFICKING: TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL LEGAL COOPERATION

Musaev Djamaliddin Kamalovich,
Head of the Department of General Legal Disciplines of Customs Institute,
Customs Committee of the Republic of Uzbekistan,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

Abstract. *The article analyses the concept, essence, and distinctive features of international legal cooperation among states in combating the illicit trafficking of narcotic drugs. It examines the legal foundations, principles, institutional mechanisms, and forms of such cooperation. The role of the United Nations conventions adopted in 1961, 1971, and 1988 in shaping international legal cooperation in this field is analysed, and these instruments are assessed as an interconnected global legal mechanism. The article also explores mechanisms of cooperation such as mutual legal assistance, extradition, information exchange, controlled delivery, and the identification and confiscation of criminal assets, using formal-legal, comparative-legal, systemic, logical, and historical-legal methods. It substantiates that the expanding use of digital technologies, the darknet, crypto-assets, and electronic evidence in the illicit trafficking of narcotic drugs creates a need to further improve existing mechanisms of international cooperation. In conclusion, the author puts forward scholarly and practical proposals for the development of international legal cooperation as a comprehensive functional institution.*

Keywords: *narcotic drugs, illicit trafficking, drug trafficking, international legal cooperation, transnational crime, UN conventions, mutual legal assistance, extradition, electronic evidence*

Kirish

XXI asrda giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasi xalqaro xavfsizlikka jiddiy tahdid soluvchi transmilliy jinoyatchilikning xavfli shakllaridan biri hisoblanadi. Mazkur jinoiy faoliyat ishlab chiqarish, tashish, tranzit, moliyalashtirish va tarqatish kabi bir nechta davlat hududlarini qamrab oluvchi bosqichlardan iborat bo‘lgani sababli unga qarshi kurashishni faqat milliy huquqiy vositalar doirasida samarali tashkil etish imkoniyati cheklangan.

Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish, jinoiy

aktivlarni musodara qilish hamda aybdor shaxslarni javobgarlikka tortishda davlatlar o‘rtasidagi xalqaro-huquqiy hamkorlik muhim mexanizm hisoblanadi.

Mazkur sohadagi xalqaro hamkorlikning asosiy huquqiy bazasini 1961-yilgi Giyohvandlik vositalari to‘g‘risidagi Yagona konvensiya, 1971-yilgi Psixotrop moddalar to‘g‘risidagi konvensiya va 1988-yilgi Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarning noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish to‘g‘risidagi BMT konvensiyasi tashkil etadi. Ushbu konvensiyalar asosida shakllangan tizim an’anaviy narkotrafikka qarshi kurashishda muhim rol o‘ynagan. Biroq raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi narkotiklar savdosining yangi shakllarini – darknet platformalari, kripto-aktivlar, elektron to‘lov vositalari va raqamli kommunikatsiyalardan foydalanishni keltirib chiqarmoqda. Natijada 1961-, 1971- va 1988-yilgi konvensiyalar asosida shakllangan xalqaro huquqiy mexanizmlar bilan zamonaviy narkotrafikning raqamli shakllari o‘rtasida sezilarli huquqiy nomuvofiqlik yuzaga kelgan. Xususan, elektron axborot almashinuvi, elektron dalillarni tan olish, raqamli kriminalistika va tezkor xalqaro hamkorlik mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmaganligi amaliyotda jiddiy qiyinchiliklar tug‘dirmoqda.

Shu bois tadqiqotning *ilmiy muammosi* – giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasidagi mavjud xalqaro huquqiy mexanizmlarning raqamli texnologiyalar sharoitida yetarli emasligi va ularni takomillashtirishning nazariy-huquqiy asoslarini ishlab chiqish zaruratidan iborat.

Tadqiqotning maqsadi – giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi tushunchasi, mohiyati va o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash hamda uni raqamli texnologiyalar sharoitida takomillashtirishning nazariy-huquqiy asoslarini ishlab chiqishdir.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

– giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish bo‘yicha xalqaro huquqiy hamkorlik tushunchasi va mohiyatini ochib berish;

– 1961-, 1971- va 1988-yilgi BMT konvensiyalari asosida shakllangan mexanizmlarning zamonaviy holatini tahlil qilish;

– raqamli texnologiyalar (darknet, kripto-aktivlar, elektron dalillar) ta’sirida yuzaga kelgan huquqiy bo‘shliqlarni aniqlash;

– xalqaro huquqiy hamkorlikni takomillashtirishning nazariy-huquqiy asoslarini ishlab chiqish.

Ilmiy yangilik shundan iboratki, tadqiqotda an’anaviy xalqaro huquqiy mexanizmlar bilan raqamli narkotrafik o‘rtasidagi nomuvofiqlik tizimli tarzda tahlil qilindi va elektron axborot almashinuvi, elektron dalillarni tan olish hamda raqamli kriminalistika sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirishning konkret nazariy-huquqiy yo‘nalishlari taklif etildi.

Tadqiqotda formal-yuridik, qiyosiy-huquqiy, tizimli, mantiqiy va tarixiy-huquqiy metodlar majmuasi qo‘llandi. Formal-yuridik metod orqali 1961-, 1971- va 1988-yilgi BMT konvensiyalarining normalari, ularning davlatlarga yuklaydigan majburiyatlari va amaliyotda qo‘llanishi tahlil qilindi. Qiyosiy-huquqiy metod asosida xorijiy va milliy olimlarning (Neyil Boyster, Rojer S. Klark, Sherif Bassioni, Yvon Dandurand, Luiz Shelli, A. Saidov, A. Matchonov va boshqalar) yondashuvlari o‘zaro solishtirildi, ularning farqlari va ziddiyatlari ochib berildi. Tizimli yondashuv orqali konvensiyalar, xalqaro tashkilotlar (UNODC, INCB) va davlatlararo hamkorlik mexanizmlarining o‘zaro bog‘liqligi, shuningdek, raqamli texnologiyalar ta’sirida yuzaga kelgan huquqiy bo‘shliqlar kompleks tarzda o‘rganildi.

Tadqiqotning muhim metodologik xususiyati shundaki, an’anaviy xalqaro huquqiy mexanizmlar bilan zamonaviy raqamli tah-

didlar (darknet, kripto-aktivlar, elektron dalillar) o‘rtasidagi nomuvofiqlik maxsus tahlil obyekti sifatida tanlandi. Bu yondashuv faqat mavjud normalarni tavsiflash bilan cheklanmay, ularning amaliy samaradorligi va takomillashtirish yo‘llarini aniqlashga e’tibor qaratildi. Shuningdek, tadqiqotda zamonaviy narkotrafikda raqamli texnologiyalar, kripto-aktivlar, darknet va elektron dalillardan foydalanish bilan bog‘liq yangi tahdidlar ham tahlil qilindi.

Asosiy qism

Yangi zelandiyalik olim Neyl Boysterning fikricha, giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasi xalqaro emas, balki transmilliy jinoyat hisoblanadi (Boister, 2018). Shuning uchun davlatlarning mazkur sohadagi hamkorligi universal yurisdiksiya emas, balki shartnomaviy majburiyatlarga asoslanishi lozim. Olim ta’kidlaydiki, 1988-yilgi BMT Konvensiyasi davlatlarning milliy huquq tizimlarini muayyan darajada uyg‘unlashtirgan bo‘lsa-da, jinoyat yurisdiksiyasi milliy suverenitet doirasida saqlanib qolgan.

Fikrimizcha, N. Boyster transmilliy jinoyatchilikning shartnomaviy xususiyatini asosli ochib bergan. Biroq uning konsepsiyasida raqamli muhit, kriptovalyuta orqali giyohvandlik savdosi va sun’iy intellekt texnologiyalarining huquqiy ahamiyati yetarlicha yoritilmagan. XXI asrda davlatlarning xalqaro hamkorligi faqat shartnomalar ijrosi bilan cheklanmay, raqamli ma’lumotlar almashinuvi, elektron dalillarni tan olish va sun’iy intellekt asosida xavflarni baholash mexanizmlarini ham qamrab olishi lozim (Boister, 2018).

Akademik A. Saidov (2001) xalqaro huquqni davlatlar o‘rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi universal huquqiy tizim sifatida tavsiflaydi. Uning fikricha, xalqaro hamkorlikning huquqiy asosini xalqaro shartnomalar, xalqaro odat normalari hamda xalqaro tashkilotlar doirasida qabul qilinadigan hujjatlar tashkil etadi.

Muallifning fikricha, ushbu yondashuv xalqaro huquq nazariyasi uchun fundamental ahamiyatga ega bo‘lsa-da, mazkur tadqiqot nuqtayi nazaridan u yetarli emas. Chunki giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning hamkorligi oddiy shartnomaviy munosabatlar bilan cheklanmaydi. Bu sohada axborot almashinuvi, qo‘shma tezkor tadbirlar, moliyaviy monitoring, raqamli platformalar, sun’iy intellekt texnologiyalari, transchegaraviy surishtiruvlar kabi yangi mexanizmlar shakllangan.

Zamonaviy xalqaro huquq nazariyasida giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish BMTning asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanib, mazkur sohada davlatlar o‘rtasidagi hamkorlik xalqaro huquqning mustaqil funksional instituti sifatida shakllangan.

Xalqaro huquq nazariyasida “davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi” tushunchasiga yagona ta’rif mavjud emas. Biroq olimlarning aksariyati mazkur institutni davlatlarning umumiy manfaatlarni ta’minlash maqsadida xalqaro huquq normalari asosida amalga oshiriladigan kelishilgan faoliyat sifatida baholaydilar.

Rojer S. Klark xalqaro jinoyat huquqining rivojlanishida BMT konvensiyalarining o‘rnini tahlil qilib, giyohvandlik vositalariga qarshi kurashish sohasida davlatlar hamkorligining asosiy huquqiy manbayi universal konvensiyalar ekanini ta’kidlaydi. Uning fikricha, mazkur sohadagi xalqaro huquqning asosiy vazifasi davlatlarning jinoyat huquqini yaqinlashtirish hisoblanadi (Clark, 1994).

Fikrimizcha, olim milliy qonunchiliklarning uyg‘unlashuviga katta ahamiyat beradi. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, hatto huquqiy normalar bir xil bo‘lgan davlatlarda ham hamkorlik darajasi institutsional imkoniyatlarga bog‘liq. Shuning uchun huquqiy unifikatsiya bilan bir qatorda axborot texnologiyalari va tezkor hamkorlik mexanizmlari ham rivojlantirilishi zarur.

Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida

davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi – xalqaro shartnomalar, xalqaro odat huquqi hamda xalqaro tashkilotlar qarorlari asosida davlatlarning giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarning noqonuniy muomalasini oldini olish, aniqlash, cheklash, tergov qilish, jinoyatchilarni javobgarlikka tortish hamda ushbu jinoyatlar oqibatlarini bartaraf etishga qaratilgan muvofiqlashtirilgan huquqiy, institutsional va amaliy faoliyatidir.

Mazkur ta'rif xalqaro huquqning umumiy prinsiplari bilan bir qatorda, BMTning 1961-, 1971- va 1988-yilgi konvensiyalarida belgilangan majburiyatlarni ham qamrab oladi.

AQSHlik olim Devid P. Styuart xalqaro shartnomalar huquqi sohasidagi yetakchi olimlardan biri bo'lib, u xalqaro shartnomalarning milliy huquq tizimida amal qilishi va ijro etilishi davlatlarning o'z majburiyatlarini vijdonan bajarish prinsipiga tayanishini ta'kidlaydi. Giyohvandlik vositalariga qarshi kurashish sohasida ham davlatlar o'z zimmasiga olgan xalqaro majburiyatlarni milliy qonunchilik orqali amalga oshirishi shart (Stewart, 1989).

Fikrimizcha, Devid Styuart xalqaro shartnomalarning yuridik kuchini yuqori baholaydi. Biroq amaliyotda ayrim davlatlarda siyosiy omillar, institutsional imkoniyatlar va moliyaviy resurslar yetishmasligi tufayli shartnomalar to'liq ijro etilmaydi. Muallifning fikricha, xalqaro monitoring mexanizmlarini kuchaytirish mazkur muammoni hal etishda muhim ahamiyatga ega. Mazkur sohadagi xalqaro hamkorlikning mohiyati davlatlar o'rtasida huquqiy majburiyatlarning muvofiqlashtirilgan tarzda bajarilishini ta'minlashdan iborat.

Avstraliyalik olim Ben Saulning (2014) fikricha, giyohvandlikka qarshi kurashish inson huquqlarini cheklash hisobiga amalga oshirilmasligi lozim. Davlatlar xalqaro hamkorlikni amalga oshirishda inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlarga qat'iy rioya qilishi shart.

Fikrimizcha, Ben Saul inson huquqlari ustuvorligini asosli himoya qiladi. Biroq giyohvandlik vositalari noqonuniy muomalasining transmilliy xususiyati ayrim hollarda davlatlardan tezkor choralarni talab etadi. Inson huquqlari va milliy xavfsizlik o'rtasida mutanosib huquqiy mexanizm shakllantirilishi lozim. Bu yerda asosiy maqsad xalqaro tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash, inson hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilish, transmilliy uyushgan jinoyatchilikni cheklash, terrorizmni moliyalashtirish manbalarini qisqartirish, noqonuniy moliyaviy oqimlarni bartaraf etish va davlatlarning milliy xavfsizligini mustahkamlash hisoblanadi. Shu jihatdan mazkur hamkorlik nafaqat huquqiy munosabat, balki xalqaro xavfsizlikni ta'minlashning muhim institutsional mexanizmi hamdir.

Xalqaro huquqiy hamkorlikning davlatlarning suveren tengligi, ichki ishlarga aralashmaslik, inson huquqlariga rioya qilish, vijdonan bajarish, xalqaro javobgarlik, o'zaro ishonch va o'zaro yordam kabi prinsiplari alohida ahamiyatga ega.

Italiyalik olim Antonio Maria Kosta BMTning Narkotiklar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi (UNODC)ning sobiq Ijroiya direktori sifatida giyohvandlikka qarshi global hamkorlik konsepsiyasini rivojlantirgan. Uning fikricha, narkotrafik xalqaro uyushgan jinoyatchilikning iqtisodiy asosini tashkil etadi (Costa, 2008).

Olim global hamkorlikni kuchaytirish zarurligini asoslaydi. Lekin uning ishlarida mintaqaviy tashkilotlarning mustaqil huquqiy mexanizmi yetarlicha tahlil qilinmagan. Muallif Turkiy davlatlar tashkiloti va SHHT kabi mintaqaviy institutlar kelajakda muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi.

O'zbekiston Respublikasida giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi samarali kurashishni tashkil etish muammosi, tabiiyki, davlatda jinoyatchilik bilan bog'liq vaziyatni barqarorlashtirish jarayonida yetakchi o'rinni egallaydi.

Buyuk britaniyalik Uilyam Gilmorning fikricha, narkotrafikka qarshi kurashishda pul yuvishga qarshi xalqaro mexanizmlar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi (Gilmore, 2004). Fikrimizcha, ushbu yondashuvni qo‘llab-quvvatlash kerak. Biroq zamonaviy kriptovalyutalar va raqamli aktivlardan foydalanish holatlari mazkur konsepsiyani yanada kengaytirishni talab qiladi.

Davlatda ro‘y berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar, jamiyat xolisona boshidan kechirayotgan qiyinchiliklar qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyat organlaridan giyohvandlik vositalarning noqonuniy muomalasiga qarshi kurashishda yanada takomillashtirilgan tizim ishlab chiqishni taqozo etmoqda.

BMT doirasida qabul qilingan 1961-yilgi Giyohvandlik vositalari to‘g‘risidagi Yagona konvensiya giyohvandlik vositalarini xalqaro nazorat qilish tizimining fundamental huquqiy asosini tashkil etadi. Mazkur konvensiyaning asosiy maqsadi giyohvandlik vositalaridan faqat tibbiy va ilmiy maqsadlarda foydalanishni ta’minlash, noqonuniy ishlab chiqarish va tarqatishning oldini olish va davlatlarning nazorat tizimlarini muvofiqlashtirishdan iborat.

Tadqiqot natijasida giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi xalqaro ommaviy huquqning mustaqil funksional instituti sifatida shakllangani aniqlandi. Biroq ushbu institutning mazmuni va samaradorligi turli olimlar tomonidan bir xil baholanmaydi.

Fransiyalik olim Pyer-Mari Dyupui xalqaro huquqda davlatlarning xalqaro majburiyatlari umumiy manfaatlarni ta’minlashga qaratilganini ta’kidlaydi. Uning fikricha, giyohvandlikka qarshi kurashish xalqaro hamjamiyatning umumiy manfaati hisoblanadi (Dupuy, 1992).

Muallif mazkur yondashuvni qo‘llab-quvvatlaydi. Biroq umumiy manfaat konsepsiyasi amaliy hamkorlik mexanizmlari bilan mustahkamlanmasa, huquqiy samaradorlikka erishish qiyin. Konvensiya – giyohvandlik vositalarining yagona xalqaro ro‘yxatini, milliy nazorat organlarining vazifalarini va hisobot berish mexanizmlarini belgilaydi.

1961-yilgi konvensiya birinchi marta giyohvandlik vositalari muomalasini xalqaro huquqiy nazorat obyekti sifatida belgiladi. Biroq mazkur konvensiya dastlab asosan nazorat va ma’muriy mexanizmlarga yo‘naltirilgan bo‘lib, narkotrafik bilan bog‘liq uyushgan jinoyatchilikka qarshi jinoyat-huquqiy choralarni yetarlicha qamrab olmagandi. Shu sababli keyingi xalqaro hujjatlarni qabul qilish zarurati yuzaga keldi.

Belgiyalik olim Sedrik Ringart davlat yurisdiksiyasi masalalarini tahlil qilib, transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurashishda eksterritorial yurisdiksiyaning ahamiyatini ko‘rsatadi (Ryngaert, 2008).

Fikrimizcha, eksterritorial yurisdiksiya muhim ahamiyatga ega. Biroq uni qo‘llash davlat suvereniteti prinsipiga zid kelmasligi lozim.

1961-yilgi Yagona konvensiya giyohvandlik vositalarini xalqaro nazorat obyekti sifatida belgilab, asosan ma’muriy va nazorat mexanizmlariga yo‘naltirilgan. U jinoiy ta’qib va uyushgan jinoyatchilikka qarshi choralar bo‘yicha yetarli normalarni o‘z ichiga olmagan. 1971-yilgi Psixotrop moddalar to‘g‘risidagi konvensiya xalqaro nazorat tizimini kengaytirib, yangi turdagi psixoaktiv moddalarni huquqiy tartibga solish imkonini berdi.

1971-yilgi konvensiyaning asosiy ahamiyati uning moddalar doirasini kengaytirganida emas, balki xalqaro huquqda “yangi paydo bo‘layotgan psixoaktiv tahdidlarga moslashuvchan huquqiy mexanizm” shakllanishiga asos solganida namoyon bo‘ladi. Biroq mazkur konvensiyada jinoiy ta’qib mexanizmlari cheklanganligi sababli uning normalari 1988-yilgi konvensiya bilan to‘ldirildi.

1988-yilgi konvensiya mazkur sohadagi xalqaro huquqiy hamkorlikning eng muhim

hujjatlaridan biri hisoblanadi. Uning asosiy xususiyati – giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasini transmilliy jinoyat sifatida tan olishidir. Konvensiya davlatlarga bir qancha majburiyatlarni yuklaydi. Unga muvofiq, ishtirokchi davlatlar giyohvandlik vositalarining noqonuniy ishlab chiqarilishi, sotilishi, tashilishi, saqlanishi va moliyalashtirilishini jinoyat sifatida e'tirof etishlari shart. Bundan tashqari, hujjat xalqaro huquqiy yordam doirasida tergov materiallarini almashish, dalillarni taqdim etish va protsessual harakatlarni amalga oshirish tartibini belgilaydi hamda giyohvandlik bilan bog'liq qilmishlarni ekstraditsiya qilinadigan jinoyatlar sirasiga kiritadi. Bu esa "jinoyatchi uchun xavfsiz hudud qoldirmaslik" prinsipini ta'minlashga xizmat qiladi.

AQSHlik olim Sherif Bassioni xalqaro jinoyat huquqining fundamental nazariyasini ishlab chiqqan olimlardan biri hisoblanadi. U xalqaro hamkorlikning asosi *aut dedere aut judicare* (*yo topshir – ekstraditsiya qil yo sud qil*)prinsipi ekanligini ta'kidlaydi (Bassiouni, 2008).

Muallif mazkur prinsipni qo'llab-quvvatlaydi. Biroq giyohvandlik sohasida bu prinsipni amalga oshirish uchun ekstraditsiya tartiblarini soddalashtirish zarur.

1971-yilgi konvensiya nazorat doirasini psixotrop moddalarga kengaytirdi va "yangi paydo bo'layotgan psixoaktiv tahdidlarga moslashuvchan mexanizm" g'oyasini shakllantirdi. Biroq jinoiy ta'qib mexanizmlari cheklanganligicha qoldi.

1988-yilgi konvensiyadagi eng muhim institutlardan biri nazorat ostida yetkazib berish (*controlled delivery*) hisoblanadi. Ushbu mexanizm huquqni muhofaza qiluvchi organlarga narkotik yuklarni darhol ushlash o'rniga ularning butun jinoiy tarmog'ini aniqlash imkonini beradi.

Davlatlarning mazkur sohadagi hamkorligi quyidagi fundamental prinsiplarga asoslanadi: davlatlar xalqaro hamkorlikda teng huquqli ravishda ishtirok etadi, xalqaro shartnomalar vijdonan bajarilishi shart. Bu prinsip 1969-yilgi Xalqaro shartnomalar huquqi to'g'risidagi Vena konvensiyasida mustahkamlangan. Xalqaro hamkorlik davlatlarning ichki huquq tizimiga noqonuniy aralashishni anglatmaydi.

Buyuk Britaniyalik olim Rodjer O'Kif xalqaro huquqda yurisdiksiya va davlatlar hamkorligi masalalarini tahlil qilib, xalqaro shartnomalarning amaliyotda bir xil qo'llanishi muhimligini ta'kidlaydi (O'Keefe, 2015). Muallifning fikricha, xalqaro huquq normalarining samaradorligi ularning qabul qilinishi bilan emas, balki milliy amaliyotda bir xil tatbiq etilishi bilan belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlar o'rtasida qonunchilikni uyg'unlashtirish bilan bir qatorda huquqni qo'llash amaliyoti, raqamli axborot almashinuvi va qo'shma tergov mexanizmlarini takomillashtirish alohida ahamiyat kasb etadi.

1988-yilgi konvensiya eng muhim burilish nuqtasi bo'ldi: noqonuniy muomalani transmilliy jinoyat sifatida tan oldi, ekstraditsiya, o'zaro huquqiy yordam, nazorat ostida yetkazib berish va aktivlarni musodara qilish institutlarini mustahkamladi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, uchta konvensiya yagona global mexanizmni tashkil etadi, biroq ularning hech biri raqamli texnologiyalar sharoitida yuzaga kelgan muammolarni to'liq qamrab olmaydi. Xususan:

– darknet platformalarida amalga oshiriladigan bitimlar an'anaviy "tashish" va "sotish" tushunchalariga to'liq mos kelmaydi;

– kripto-aktivlar orqali moliyalashtirish 1988-yilgi konvensiyaning moliyaviy kuzatuv normalariga qiyinchilik bilan tatbiq etiladi;

– elektron dalillarni tan olish va raqamli kriminalistika bo'yicha yagona xalqaro standartlar mavjud emas.

Bu holatlar konvensiyalar normalarining to'g'ridan to'g'ri tatbiq etilishida huquqiy bo'shliqlar yaratmoqda.

Hindistonlik Bimal N. Patel (2005) xalqaro huquqda davlatlarning hamkorligi, xalqaro tashkilotlar faoliyati va global xavfsizlik masalalarini tadqiq qilgan olimlardan biri hisoblanadi. Uning fikricha, zamonaviy transmilliy tahdidlar, jumladan, giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish davlatlarning alohida harakatlarini emas, balki xalqaro huquqiy majburiyatlarni muvofiqlashtirishga asoslangan hamkorlik modelini talab qiladi. Patel xalqaro tashkilotlarni davlatlar o‘rtasidagi hamkorlikni muvofiqlashtiruvchi huquqiy institut sifatida baholaydi.

Fikrimizcha, Bimal Patel xalqaro tashkilotlarning muvofiqlashtiruvchi rolini asosli ravishda ko‘rsatgan. Biroq muallifning fikricha, bugungi kunda xalqaro tashkilotlar faoliyatini faqat institutsional muvofiqlashtirish bilan cheklash yetarli emas. Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasida raqamli texnologiyalardan foydalanish kengayib borayotgani sababli xalqaro tashkilotlar doirasida yagona axborot-texnologik hamkorlik mexanizmlarini shakllantirish zarur.

Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi zamonaviy xalqaro huquqning kompleks instituti sifatida namoyon bo‘ladi.

Mazkur institutning huquqiy tabiati faqat davlatlar o‘rtasidagi shartnomaviy munosabatlar bilan cheklanmaydi, balki xalqaro shartnomalar, xalqaro tashkilotlar faoliyati, mintaqaviy hamkorlik mexanizmlari, milliy qonunchilikni uyg‘unlashtirish, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning amaliy hamkorligi va axborot-texnologik mexanizmlar yig‘indisi orqali shakllanadi.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur sohadagi xalqaro huquqiy hamkorlikni an’anaviy davlatlararo hamkorlik shakli sifatida emas, balki ko‘p darajali xalqaro huquqiy boshqaruv mexanizmi sifatida baholash maqsadga muvofiq.

Kanadalik olim Yvon Dandurand transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasidagi yetakchi mutaxassislardan biri hisoblanadi. Uning fikricha, narkotrafik kabi jinoyatlar davlatlararo hamkorlikning uch asosiy elementi – huquqiy uyg‘unlashtirish, institutsional hamkorlik va tezkor axborot almashishni talab qiladi (Dandurand & Chin, 2004).

Fikrimizcha, olimning transmilliy jinoyatchilikka kompleks yondashuvi qo‘llab-quvvatlanadi. Biroq zamonaviy sharoitda mazkur uch elementga yana bir muhim yo‘nalish – raqamli kriminalistika va elektron dalillar bilan ishlash mexanizmi qo‘shilishi lozim.

Xalqaro huquq nazariyasida giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi davlatlar hamkorligi turlicha talqin qilingan bo‘lsa-da, mazkur tushunchaga yagona universal ta’rif shakllanmagan. O‘zbekistonlik professor A. Matchonov (2020) xalqaro hamkorlikning asosiy vazifasi davlatlarning xalqaro shartnomalar bo‘yicha qabul qilgan majburiyatlarini bajarish mexanizmini ta’minlashdan iborat ekanligini ta’kidlaydi. U xalqaro tashkilotlar, ikki tomonlama va ko‘p tomonlama bitimlarni hamkorlikning asosiy huquqiy vositasi sifatida baholaydi.

Muallifning fikricha, ushbu yondashuv xalqaro huquq nazariyasi nuqtayi nazaridan asosli bo‘lsa-da, zamonaviy narkotrafikning xususiyatlari uni yanada kengroq talqin qilishni talab etadi. Hozirgi davrda transmilliy jinoiy tarmoqlar kriptovalyuta, darknet, elektron to‘lov tizimlari va raqamli kommunikatsiyalardan foydalanmoqda. Shuning uchun faqat shartnomaviy majburiyatlarni bajarish mazkur tahdidlarga qarshi turish uchun yetarli chora emas.

AQSHlik olim Luiz Shelli transmilliy uyushgan jinoyatchilik va globallashuv o‘rtasidagi munosabatlarni tadqiq qilgan (Shelley, 2014). Uning fikricha, narkotiklar savdosi global iqtisodiy tizimlardan foydalanuvchi uyushgan jinoiy tarmoqlar faoliyati bilan bog‘liq.

Fikrimizcha, Shellining iqtisodiy yondashuvi muhim ahamiyatga ega. Biroq

giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashishda faqat moliyaviy oqimlarni nazorat qilish emas, balki huquqiy mexanizmlarni unifikatsiya qilish ham talab etiladi.

Tadqiqot natijalarini xalqaro huquq nazariyasidagi mavjud yondashuvlar bilan solishtirish giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligiga nisbatan bir necha konseptual maktablar mavjudligini ko‘rsatdi. Ular o‘rtasidagi farqlar nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega.

Birinchi guruh olimlar (N. Boyster, A. Matchonov) hamkorlikni asosan *shartnomaviy* institut sifatida baholaydi. Boysterning “transmilliy jinoyat” konsepsiyasi 1988-yilgi konvensiyaning mohiyatiga mos keladi va universal yurisdiksiyani rad etishi bilan suverenitet prinsipini himoya qiladi. Matchonov ham shartnomaviy majburiyatlar va xalqaro huquqiy yordamni markazga qo‘yadi. Bu yondashuvning kuchli tomoni – huquqiy aniqligi va davlatlar roziligiga asoslanishidir. Zaif tomoni esa raqamli muhitda yuzaga kelgan yangi munosabatlarni (darknet bitimlari, kripto-aktivlar harakati, elektron dalillar) qamrab ololmasligidir. Shartnomaviy model o‘z-o‘zidan tezkorlik va texnologik moslashuvchanlikni ta’minlamaydi.

Ikkinchi guruh (Rojer S. Klark, Devid P. Styuart) xalqaro majburiyatlarni *vijdonan bajarish* va *huquqiy tizimlarni muvofiqlashtirish* prinsipiga urg‘u beradi. Bunda Klark milliy jinoyat qonunchiliklarini o‘zaro yaqinlashtirish va universal standartlarga keltirishni asosiy vazifa deb biladi. Styuart esa shartnomalarning milliy huquqda amal qilishini xalqaro majburiyatlarni vijdonan bajarish prinsipiga bog‘laydi. Bu yondashuvlarning afzalligi – normalarning bir xilligini ta’minlashga intilishidir. Amaliyot esa shuni ko‘rsatadiki, hatto qonunchilik uyg‘unlashgan davlatlarda ham hamkorlik darajasi institutsional imkoniyatlar, texnik resurslar va siyosiy irodaga bog‘liq. Demak, milliy qonunchilik normalarini o‘zaro yaqinlashtirish va huquqiy unifikatsiya zarur, lekin u yetarli shart emas.

Uchinchi guruh (Y. Dandurand, A. Kosta, U. Gilmor) *institutsional va moliyaviy* jihatlarni ilgari suradi. Dandurand huquqiy uyg‘unlashtirish, institutsional hamkorlik va tezkor axborot almashinuvini uchta asosiy element sifatida ko‘rsatadi. Kosta va Gilmor narkotrafikni uyushgan jinoyatchilik va noqonuniy moliyaviy oqimlar bilan bog‘lab, aktivlarni musodara qilish va pul yuvishga qarshi mexanizmlarni muhim deb hisoblaydi. Bu yondashuvlarning kuchli tomoni – amaliy yo‘nalganligidir. Biroq ular ham raqamli transformatsiyani to‘liq hisobga olmaydi: kripto-aktivlar an’anaviy moliyaviy monitoring vositalaridan chetda qolmoqda, darknet esa tezkor axborot almashinuvi uchun yangi to‘siqlar yaratmoqda.

To‘rtinchi yo‘nalish (B. Saul) *inson huquqlari* nuqtayi nazaridan cheklovlarni eslatadi. Xavfsizlik choralari inson huquqlari standartlariga zid kelmasligi lozim. Bu pozitsiya muhim, chunki tezkor operatsiyalar va ekstraditsiya jarayonlarida huquqbuzarliklar xavfi mavjud. Shu bilan birga, mutanosiblik prinsipini ta’minlash mexanizmlari hali yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

Yuqoridagi yondashuvlarni rad etmagan holda ularni to‘ldirish lozim, deb hisoblaymiz. Shartnomaviy asos, huquqiy uyg‘unlashtirish, institutsional hamkorlik va inson huquqlari muhofazasi zarur. Lekin zamonaviy sharoitda ularning hech biri raqamli texnologiyalar yuzaga keltirayotgan huquqiy bo‘shliqlarni yopmaydi. Shuning uchun xalqaro huquqiy hamkorlikni faqat shartnomaviy yoki institutsional institut sifatida emas, balki *normativ-institutsional-amaliy-raqamli* elementlarni birlashtirgan kompleks funksional institut sifatida baholash maqsadga muvofiq. Bu yondashuv mavjud konsepsiyalarning kuchli tomonlarini saqlab, ularning zaif tomonlarini (raqamli muhitga moslashmaslik) bartaraf etishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari xalqaro huquq nazariyasidagi mavjud yondashuvlarni inkor etmaydi, balki ularni raqamli transformatsiya sharoitida yangilash zarurligini asoslaydi.

Xulosa

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi zamonaviy xalqaro ommaviy huquqning muhim funksional instituti sifatida shakllanganini ko‘rsatdi.

Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish sohasida davlatlarning xalqaro huquqiy hamkorligi xalqaro ommaviy huquqning mustaqil funksional instituti sifatida shakllangan. Uning huquqiy asosini 1961-, 1971- va 1988-yilgi BMT konvensiyalari, ikki va ko‘p tomonlama shartnomalar hamda xalqaro tashkilotlar mexanizmlari tashkil etadi.

1961-, 1971- va 1988-yilgi konvensiyalar alohida hujjatlar emas, balki yagona global xalqaro huquqiy mexanizmni tashkil etuvchi o‘zaro bog‘liq normativ tizimdir. Biroq ular asosan an’anaviy (fizik) muomalaga mo‘ljallangan.

Zamonaviy narkotrafikning raqamlashuvi (darknet, kripto-aktivlar, elektron to‘lovlar, elektron dalillar) mavjud xalqaro huquqiy mexanizmlarda sezilarli huquqiy bo‘shliqlarni yuzaga keltirgan. Bu bo‘shliqlar elektron dalillarni tan olish, kripto-aktivlarni kuzatish va virtual muhitda nazorat ostida yetkazib berish institutlarining yetarli rivojlanmaganligida namoyon bo‘ladi.

Mavjud ilmiy yondashuvlar (Boyster, Klark, Dandurand, Shelli va boshqalar) asosan shartnomaviy, huquqiy uyg‘unlashtirish yoki institutsional jihatlarga e’tibor qaratadi. Raqamli texnologiyalar sharoitida ularni to‘ldirish zarur. Xalqaro huquqiy hamkorlik faqat shartnomaviy munosabatlar yig‘indisi emas, balki huquqiy, institutsional, amaliy va raqamli elementlarni yagona tizimda birlashtiruvchi kompleks funksional institut sifatida rivojlantirilishi lozim.

Xulosa o‘rnida ushbu ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

– 1988-yilgi konvensiyaga qo‘shimcha protokol orqali elektron dalillar, kripto-aktivlar va darknet platformalariga oid maxsus normalarni kiritish;

– UNODC doirasida yagona raqamli axborot almashinuvi va elektron dalillarni tan olish platformasini yaratish;

– “Nazorat ostida yetkazib berish” institutini virtual muhitga moslashtirish (*virtual controlled delivery*);

– mintaqaviy tashkilotlar (SHHT, Turkiy davlatlar tashkiloti) doirasida raqamli kriminalistika bo‘yicha qo‘shma ishchi guruhlar tuzish;

– ekstraditsiya va o‘zaro huquqiy yordam tartiblarini soddalashtirish, elektron so‘rovnomalarni tan olish mexanizmlarini joriy etish.

Ushbu chora-tadbirlar xalqaro huquqiy hamkorlikni zamonaviy transmilliy tahdidlarga moslashtirish va uning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

REFERENCES

Bassiouni, M. C. (2008). *International criminal law* (3rd ed.). Martinus Nijhoff Publishers. https://lawcat.berkeley.edu/record/1232982

Boister, N. (2018). *An introduction to transnational criminal law*. Oxford University Press. https://global.oup.com/academic/product/an-introduction-to-transnational-criminal-law-9780198795995

Clark, R. S. (1994). *The United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Program: Formulation of standards and efforts at their implementation.* University of Pennsylvania Press. https://openaccess.

wgtn.ac.nz/articles/thesis/The_United_Nations_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Program_Formulation_of_standards_and_efforts_at_their_implementation/29897789

Costa, A. M. (2008). *Drug control, crime prevention and criminal justice*. UNODC. https://viennamission.mid.ru/en/news/14-11-2008_vstreca-dire_61986787119c79587c2b7747e4ee9b0e/

Dandurand, Y., & Chin, V. (2004). *The internationalization of organized crime and criminal justice responses*. International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy. https://icclr.org/wp-content/uploads/2020/05/Dandurand_Police-Governance-and-Organized-Crime.pdf

Dupuy, P.-M. (1992). *Droit international public*. Dalloz. https://www.persee.fr/doc/polit_0032-342x_1992_num_57_3_5853_t1_0676_0000_2

Gilmore, W. (2004). *Dirty money: The evolution of international measures to counter money laundering and the financing of terrorism* (3rd ed.). Council of Europe Publishing. https://book.coe.int/en/economy-and-crime-fight-against-corruption/3008-dirty-money-the-evolution-of-international-measures-to-counter-money-laundering-and-the-financing-of-terrorism-3rd-edition.html

Matchonov, A. (2020). O sovershenstvovanii mezhdunarodno-ugolovno-protsessualnogo mekhanizma rozyska lits, sovershivshikh korruptsionnye prestupleniya [On improving the international criminal procedure mechanism for tracing persons who have committed corruption crimes]. *Bulletin of the Ural Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Russia*, (2), 154–158. https://cyberleninka.ru/article/n/o-sovershenstvovanii-mezhdunarodnogougolovno-protsessualnogo-mehanizma-rozyska-lits-sovershivshih-korruptsionnye-prestupleniya/viewer

O'Keefe, R. (2015). *International criminal law*. Oxford University Press. https://global.oup.com/academic/product/international-criminal-law-9780199689040

Patel, B. N. (2005). *The state practice and international law*. Martinus Nijhoff Publishers. https://www.researchgate.net/publication/285802982_Biman_N_Patel_ed_India_and_International_Law_Leiden_Martinus_Nijhoff_2005_ISBN_9004145192_380_pp_13000_hb

Ryngaert, C. (2008). *Jurisdiction in international law*. Oxford University Press. https://www.researchgate.net/publication/231994122_Jurisdiction_in_International_Law_by_Cedric_Ryngaert_Oxford_University_Press_Oxford_2008_ISBN_978-0199-544-714_310_pp_60_hbk

Saidov, A. Kh. (2001). *Xalqaro huquq* [International law]. Adabiyot jamg'armasi. https://library.tsul.uz/uz/books/22142

Saul, B. (Ed.). (2014). *Research handbook on international law and terrorism*. Edward Elgar Publishing. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2386470

Shelley, L. I. (2014). *Dirty entanglements: Corruption, crime, and terrorism*. Cambridge University Press. https://scholar.google.com/citations?user=6RNMpr4AAAAJ&hl=en

Stewart, D. P. (1989). The United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. *American Journal of International Law*, *83*(3), 577–593. https://access.heinonline.com/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/denilp18&id=396&men_tab=srchresults

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 5-SON

VOLUME 6 / ISSUE 5 / 2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.65

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence